

Geografija: Opisuje, razlaga zem.površje (geologija-kamnine; klimatologija-podnebje; pedologija-prsti; biologija-človek, živali; ekologija-narava; okolje; ekonomija-gosp.). **predmet geogr. zem.površje, delitev geo.:** FIZICNA (geomorfologija-relief; klimatografija-podnebje; pedogeografija-prsti; fitogeografija-rastline, zoogeografija-živali; hidrogeografija-vodovje). DRUŽBENA (demografija-delitev preb., geo.naselji, ekonomska, politična). 2. principa proučevanja zem.površja: 1.obšč.splošni→obča geo.; 2.regionalni-pokrajinski→regije. **Zgradba zemlje in znač.površja:** SILE, notranje ali endogene (teht. porcesi, potresi, vulkani)→ zvišujejo površje. Zunanje ali eksogene (luna, sonce, zem.deklinacija)→znižujejo površje. **Not. Zg. zemlja:** info posredne (geologija, geofizika), najgloblje vrtno 14km. V različnih zem.plasteh se potresni valovi različno širijo (epicenter, hypocenter): rihterjeva-9 stopenj, ev.-12 stopenj. **Zun/not zgradba:** JEDRO ali NiFe(nikej, železo)-(r=3500m, 5000°C, osrednji del trden, zunan del tekoč); NOT.PLASČ ali NiFeSiMa (nikej, železo, silicij, magnezij); ZUN.PLASČ ali CroFeSiMa (krom, železo, silicij, magnezij); LITOSFERA (2 plasti: zem.plašč., zem.skorja); zem.skorja: 12-70km; 1.plast: granitna ali SIAL - kontinentalna skorja, 2.plast: bazaltna ali SIMA - oceanska skorja.). **moho plošča ali mohonezveznost:** prehod iz zem.skorje v zg.del plošča, tam kjer je moho plošča se spremeni hitrost potresnih valov. MOHOvrišči-ugotovili, da je gostota snovi v plasteh različna. **Teorija o tehtoniki plošč:** litosfera ni enotna, sest.jo več plošč.(euaz, thiooc., indoavstr. s-am, j-am, arktična, iranska, arabska, juan de fuca, filipinska, egejska, jadranska,...). Plošče ne mirujejo, meje med ploščami se imenujejo stiti ali stiri. Premikajo se na 3 načine: približujejo, oddaljujejo, drsijo ena ob drugi. Razmikajo se po oceanih, tam vn prihaja magma, nastajajo srednje oceanski hrbti (visoki 4000m, dolgi 50000km)-kamnine so mlade. **Vrpe točke:** kjer magma preluknja lit. Ploščo. **Wegenerjeva teorija o premikanju kontinentov:** pangea (severni prakontinent ali lavrazija, južni ali gondvana)← pred 220 milij.let. TETIS ali TETIDA, v tetidi so se oblagali sedimenti, ko je ... potovalo proti S je gubala sedmente. Na ta način je nastala himalaja. **VULKANIZEM:** največ okrog tihega oceana. **Vulkan bruha:** lava (redkotekoča-bazična, gosta-židka, kisla), line (gorci oblaki), pepel, vulkanske bombe, plini. **Oblike vulkanov:** Koldera (brez stožca), štizasti (na havajih, nizki, nenevarni, redkotekoča lava), vul. Plošče ali odeja (lava prodre skozi razpoke na površje-indija, 100000km², 3000m debeline). **Spremljajoči vulk.vulkani:** iz tli vodna para - FUMAROLE; zraven smrdeči plini - SOLFATARE; občasno zravn bruha voda - GEJZIR. **Nastajanje gorovj:** OROGNEZA - proces nastajanja; z gubanjem, grudasta (prelamljanje) L.GUBANJE; zaradi pritiska, gube se lahko tudi prelomijo, mnogokrat deli gub manjkajo, ker jih odstranijo erozijski procesi. Mladonagubana gorovja so vsa, ki so nsatala v alpidski dobi, imajo enotno slemenitev-nimajo veliko rud. 2. **PRELAMLANJE:** Zaradi prelamljanja nastanejo tetonski prelomi; eni deli se dvigajo, eni spuščajo. Če se del površja dvigne, imen. Gruda ali čok, če se spusti govorimo o teht.jarku (v-af-teht.jarek, ronski, renski), grudasta gorovja imajo neenotno dlemenitev in so bogata z rudami, nižja od nagubanih. **KAMNINE:** sest.več vrst mineralov, DELITEV: 1. **gleda na kem. sest.:** a.) silikatne (silikat, kremen), b.) karbonatne (karbonati). 2. **gleda na nastanek:** a.)magmatske (prve kamnine na zemlji-strjevanje magme), globočnine ali plutoidi (granit, tonalit, čizlekit), predomine ali vulkaniti (bazalt, plovec). b.)sedimentne (s sprijemanjem sedimentov, spoznamo jih po plasteh). **POGLAVITNE SK.SED.KAMNINE:** *s sprijemanjem mehaničnih sedimentov (pesek→peščeniak; blod→konglomerad, vul.pepel→tuf, prah→puhlijica). *s sprijemanjem kemičnih sed. (apnenc, kamena sol, dolomit, jamska sigal). *s sprijemanjem organskih sed.(gerbanski apnenc, koralni apnenc, školjčni ap.) **metamorfne kamnine:** metamorfoza: prekrystalizacija. Apnenc→marmor, granit→gnajz. **GEOLOŠKI RAZVOJ ZEMLJE: predkambrij:** 4.6miljarde let, traja od razvoja življenja v morju. **Paleozoik:** -600 milj.let: nastali prvi zameški kontinentov - štiti ali sedimenti (kanadski, brazilski, af sedimentalna plošča, arabska plo., indijska, ruska, sibirksa, kitajska, avstralska, beltski štiti). Va pale. Se je razvilo življenje v morju in na kopnem, v tem veku so se kontinenti združili v pangeo, nastala so gorovja (kambrij, ordovicij, silur, devon, karbon, perm). 1.faza: kaledonska faza, 2.faza: hercinska faza. **Mezozoik:** -230 milj.let. dinozavri, proti koncu veka se je začela zadnja faza gubanja: alpidiska (trias, jura, kreda). **Kenozoik:** -70 milj.let (terciar, kvartar). TERCJAR: poteka alpidsko gubanje, proti koncu kont.dosežejo današnje lego (paleocen, miocen, oligocen, eocen, paleocen). KVARTAR: -2 milj.let (pleistocen (ledena doba)-10000leti, WURM/ holocen (še traja). Eni trdijo de je blu 4 ledinih dob, eni pa de ih je blu 10. holocen-medledena doba. **ZUNANJI PREOBLIKOVALNI PROCESI:** EROZIJA: preprečevanje: MEHANSKO (drobiljenje, temp.razlike, sodelujejo lahko korenine dreves, kamnine se krčijo, raztezajo, popokajo). KEMICNO (korozija, apnenc, kisel dež, kjer je vlažno, vroče). BIOKEMICNO (sodelujejo živi org. alge, mahovi, školke, ki razgrajujejo kamnino s pomočjo org.kamnin). DENUKCIJA: razgaljanje površja, površinsko odnašanje površine, erozija=odnašanje. SEDIMENTACIJA: nalaganje plasti, **preoblikovalni procesi na pobočjih:** pomamina je gravitacija, ker se kamni kotilijo dol. *pandor (vtrga se del griča→gre v dolino), počasno drsenje tal (zala), melišča. *plaz: Hitro drsenje tal, večje pobočje. *usad: udolbina na strmeh pobočju, *solifukcija: polzenje tal.